

Praca z bajką metodą dramy w edukacji elementarnej

Aleksandra Gajda

Bajka odgrywa w życiu dziecka niezwykle istotną rolę. To dzięki baśniom i opowieściom dziecko uczy się identyfikować emocje, odróżniać dobro od zła, systematyzuje swoje doświadczenia i wiedzę o świecie. Literatura ma szczególnie istotny wpływ na rozwój dziecka, spełniając szereg kluczowych funkcji tj.: terapeutyczną, społeczną i psychologiczną poznawczą, kształcącą, wychowawczą i rozrywkową[1]. Jednocześnie słuchanie bajek wzmacnia rozwój poznawczy, społeczny i emocjonalny dziecka oraz motywuje je zarówno do fantazjowania, poszukiwania rozwiązań jak i do logicznego myślenia.

METODY PRACY Z DZIEĆMI W OPARCIU O BAJKĘ

Opisywane funkcje bajek oraz ich znaczenie w kompleksowym rozwoju wykorzystuje się w połączeniu z różnorodnymi metodami pracy z dzieckiem. Opartą na holistycznym modelu uczenia się, aktywizującą metodę Story - line opracowano w Szkocji w 70' latach XX wieku. Jej autor, Steven Bell, połączył narrację, fabułę, elementy dramy i gier dydaktycznych, myślenie twórcze oraz wizualizację. Podczas działań bazujących na interakcji dziecko doznaje intensywnych uczuć oraz przeżyć, uświadamia sobie własne emocje, myśli i zapamiętuje. Dzięki temu lepiej nabywa i przyswaja wiedzę[2]. Wyróżnia się najczęściej dwa rodzaje opisywanej metody. Pierwszy z nich skupia się wokół jakiegoś zjawiska lub przedsięwzięcia, drugi zaś, wokół opowieści. Ten typ pracy oparty jest bądź to na tzw. opowieści wychowawczej, z przewagą wychowawczych treści, bądź też, na opowieści ruchowej, przeznaczonej głównie do pracy z młodszymi dziećmi. Aktywność uczestników bazuje wówczas na opowiadanym przez pedagoga fabule. Na uwagę zasługuje to, że metoda story-line daje dziecku możliwość samodzielnego wzbogacania swoich doświadczeń dzięki interakcjom z innymi uczestnikami[3]. Zaletami opisywanego sposobu pracy są m.in. możliwość współdziałania, dyskusowania i negocjowania z innymi uczestnikami. Dzieci w naturalny sposób nabywają umiejętności krytycznego spojrzenia i oceny pomysłów zarówno własnych, jak i innych osób. Ponadto kształtuje się odpowiedzialność dziecka, zdolność twórczego rozwiązywania problemów, samodzielnego myślenia i działania.

Opowiadanie bajek metodą Carla Orffa, twórcy nowatorskiej metody wychowania muzycznego, bazuje na założeniach autora dotyczących kultury rytmiczno - muzycznej w połączeniu z ćwiczeniami gimnastycznymi. Słowa, gesty i ruchy powinno się wykorzystywać i jak najczęściej przetwarzać na język muzyczny. Dzięki zaspokajaniu potrzeby ruchu w formie, którą dziecko samo dobiera, możliwe staje się odreagowanie i rozładowanie napięć emocjonalnych. Wplatanie w zabawę ćwiczeń stymulujących orientację w przestrzeni, motorykę małą czy doskonalących umiejętność orientowania się w zasadach gier umożliwia szybsze opanowanie tych umiejętności[4].

Autorską metodę konstruowania bajek rozwijających wyobraźnię opracowała Dorota Dziedziewicz. Autorka przeprowadziła eksperyment, w którym do konstruowania bajek wykorzystano Piramidę Skojarzeń, technikę autorstwa Janusza Kujawskiego. Praca za pomocą tej techniki polegała łączeniu ze sobą zestawu słów kojarzonych z elementem wyjściowym. Skojarzenia stanowią podstawę a ich kolejne stopnie (skojarzenia powstałe z połączeni słów u podstawy) tworzą piramidę. Autorka, wykorzystując opisywaną technikę stworzyła zestaw bajek do wykorzystania w twórczej pracy z dzieckiem. Wyniki przeprowadzonych badań wskazują na wysoką efektywność metody w rozwijaniu twórczej wyobraźni dzieci w odróżnieniu od bajek tradycyjnych[5].

DRAMA W PRACY Z DZIECKIEM

Obszarem oddziaływań sprzyjających stymulowaniu kreatywności są również szeroko rozumiane działania dramowe, czy to przedstawienia skierowane do najmłodszych odbiorców, czy też zajęcia umożliwiające aktywne uczestnictwo każdego dziecka w procesie kreacji. Dziecko doświadczające dramy, uczestniczące w zajęciach, ma szansę rozwinąć się w naturalny sposób. Korzyści, płynące z takich przedsięwzięć to m. in. rozwijanie sfery charakterologicznej dziecka: wzmacnianie pewności siebie i budowanie poczucia własnej wartości, możliwość doświadczenia własnych emocji - ich przyczyn i sposobów radzenia sobie z nimi, okazja do badania zachowań różnych ludzi w różnych sytuacjach, rozwój umiejętności negocjacji w rozwiązywaniu konfliktów, rozwój umiejętności pracy zespołowej i związanej z nią synergii grupowej. Obok cech charakteru, wzmacniane są również poznawcze składowe kreatywności, tj.: płynność słowna i ideacyjna, umiejętność mierzenia się z dylematami i szukania niecodziennych sposobów radzenia sobie z nimi - twórcze rozwiązywanie problemów, oryginalność myślenia oraz wyobraźnia twórcza i przestrzenna.

Spektrum działań związanych z dramą edukacyjną można pojmować dwojako: zarówno jako dyscyplinę samą w sobie, jak i konkretną, twórczą metodę nauczania i uczenia się na innych przedmiotach szkolnych czy w innych warunkach programowych. Drama może być zatem jednocześnie miejscem i procesem edukacji twórczej. Wszystkie formy dramy i teatru bazują na graniu (odgrywaniu i wchodzeniu w role), zaś uczenie się grania, w obu przypadkach, zarówno w sensie artystycznym jak i społecznym, wzmacnia zdolności dzieci do bycia twórczymi społecznie.

Wielu pedagogów nadal ma obawy przed używaniem dramy, wynikające z przekonania, że „granie” jest niepoważne, infantylne i nieprawdziwe. A jednak w dorosłym życiu docenia się osiągnięcia i oczekuje się planów działania wymagających odgrywania ról społecznych. W takich sytuacjach ludzie są zdolni do tworzenia nowych sposobów działania i zachowywania się w nowy, bardziej etyczny, efektywny i skuteczny sposób. W sytuacjach publicznych natomiast maleje wiara to, że w rzeczywistości ludzie są aktorami, których działania mogą zmieniać świat[6].

Drama może istnieć pod wieloma postaciami: jako oddzielny przedmiot nauczania, lub metoda wykorzystywana w innych obszarach programu nauczania, jako koła teatralne w szkołach bądź amatorskie teatry w domach kultury, czy wreszcie jako ćwiczenie umiejętności grania i reżyserowania. Oddziaływania dramowe należą do grupy aktywności, z którymi uczniowie będą mieli do czynienia w ciągu całego życia, w odróżnieniu od lekcji odbywających się jedynie w klasie szkolnej.

Różnorodne doświadczenia młodych ludzi z dramą, są różnicowane raczej przez zmienne pedagogiczne niż przez modalność czy funkcje opisywanej metody. Innymi słowy, rodzaje doświadczeń dramowych dostępnych dzieciom, mogą ale nie muszą stać się motorem „twórczego uczenia się”. Zależy to w dużej mierze od podejścia pedagogicznego oraz jego skutków zarówno na jakość relacji jak i na jakość kształcenia. Drama sama w sobie nie jest twórcza - może być jednak twórczo przetworzona przez nauczycieli i uczniów. Młodzi ludzie mogą zatem, ze względną łatwością, tworzyć ożywione reprezentacje znanych sobie miejsc, warunków otoczenia i cech, dzięki którym rozwijają własne rozumienie historii, literatury, przetwarzając treści programu nauczania w kontekst autentyczny[7].

PRACA Z BAJKĄ METODĄ DRAMY

Połączenie bajek oraz metody dramy w pracy z dzieckiem wydaje się mieć istotne znaczenie w nabywaniu wiedzy oraz rozwoju umiejętności i wyobraźni twórczej. Dziecko ma możliwość opisywania stworzonego podczas zajęć otoczenia, zgłębiania i badania znanych i jednocześnie tajemniczych miejsc. Kolejnym etapem jest tworzenie historii i opowiadań dotyczących określonego miejsca[8]. Pojemność pamięci człowieka wzrasta, kiedy treści przyswajane są podczas działania, również w trakcie improwizacji dramowej, wchodzenia w rolę oraz w symulacji, w której możliwe jest zastosowanie wiedzy w praktyce.

Działania dramowe w połączeniu z bajką występują zawsze w kontekście społecznym. Wszystkie decyzje grupy są wypracowywane w znanym, bajkowym środowisku, w drodze negocjacji, co pociąga za sobą istotne społeczne konsekwencje. Największym wyzwaniem, przed jakim stoją młodzi ludzie jest nauka współpracy w dążeniu do wspólnego celu oraz społeczna świadomość siebie i innych. Bajkowa drama może być zatem miejscem odkrywania twórczego potencjału wspólnych działań oraz scalania różnorodnych zainteresowań i perspektyw dzięki możliwości publicznego wyrażania własnych poglądów i zadawania pytań, wymianie doświadczeń i relacji zachodzących podczas procesu społecznego uczenia się[9]

Drama w połączeniu z bajką doskonali zdolność zapamiętywania sensu sytuacji, logicznych interakcji z elementami dramy oraz pobudza wyobraźnię, będącą składową procesu twórczego[10]. Pracę z bajką w dramie doceniają i stosują zarówno teoretycy jak i praktycy metody. Szereg ciekawych propozycji i scenariuszy można znaleźć m.in. w literaturze (prace Marii Gudro, Anny Dziedzic, Adama Jagiełło - Rusińskiego czy Anny Bargielskiej[11]) jak i w pracach niepublikowanych (Wiesława Klata, Jonatan Neelands[12]).

Słowo drama [z gr. drao] dosłownie znaczy: doświadczam, przeżywam[13]. Jeśli dziś damy dzieciom doświadczyć magii dramy- jutro doświadczymy mocy ich wyobraźni, jeśli dziś pozwolimy im doświadczyć własnych emocji, jutro doświadczymy ich wiary w siebie, jeśli dziś damy im okazję do rozwijania kreatywności, jutro upewnią nas w przekonaniu, że nasze działania miały sens.

Gajda, A. (2011). Praca z bajką metodą dramy w edukacji elementarnej. [w:] M. Kołodziejski, M. Szymańska (red.) Edukacja artystyczna jako twórcza. Perspektywy - Dylematy - Inspiracje.: Płock: Wydawnictwo Naukowe PWSZ

LITERATURA

Bargielska, A, Drama w czytaniu tekstów kultury, maszynopis niepublikowany

Dziedzic, A, Drama a wychowanie, CODN, Warszawa, 2000

Dziedziewicz, D, Wpływ bajki na rozwój wyobraźni twórczej w okresie przedszkolnym. Eksperymentalne badania stymulowania wyobraźni twórczej z wykorzystaniem bajek i ekspresji plastycznej [w:] J. Łaszczyk, M. Jabłonowska (red.). Uczeń zdolny wyzwaniem dla współczesnej edukacji, APS, Warszawa, 2008

Jagiełło - Rusiłowski, A,(red). Drama jako poruszający dialog. Stowarzyszenie Integracji Humanistycznej MOST, Gdańsk, 2010

Jąder, M. Efektywne i atrakcyjne metody pracy z dziećmi, Impuls, Kraków, 2010

Gniewkowski, W., Olszewska, I., Metody twórcze w interpretacji Rudolfa Labana i Karola Orffa, Wychowanie w Przedszkolu nr 5 (397), 1983

Gudro, M, Drama w szkole podstawowej: lekcje języka polskiego - materiały metodyczne, CODN, Warszawa, 2000

Królica, M. Drama i Happening w edukacji przedszkolnej, Impuls, Kraków, 2009

Manville, C., Teatr w przedszkolu. Palatum, Łódź, 2009.

Neelands, J, Drama as Creative Learning [w:] Sefton-Green, J, Thomson, P, Bresler, L. and Jones K. Routledge International Handbook of Creative Learning, Routledge, London, 2011

ALEKSANDRA GAJDA

Jest pracownikiem naukowym Pracowni Psychopedagogiki Kreatywności w Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie. Psychopedagog kreatywności, trener twórczości, członek Polskiego Stowarzyszenia Kreatywności oraz European Council for High Ability. Współpracuje z Zespołem Małych Form Opieki i Wychowania „Chata”. Jest

współredaktorką książki „Kreatywność (nie tylko) w klasie szkolnej”, ilustratorką książek dla dzieci, autorką szeregu artykułów naukowych, popularnonaukowych oraz rozdziałów w pracach zbiorowych. Jej obszar zainteresowań naukowych to m.in. ukryte teorie twórczości, obraz twórczości w oczach społeczeństwa, czynniki warunkujące sposób jej postrzegania; zagadnienia związane z rozpoznawaniem zdolności i postaw twórczych dzieci i młodzieży oraz sposobami ich rozwijania; drama w rozwijaniu kreatywności.

Przypisy

- [1] Dziedziewicz, D, *Wpływ bajki na rozwój wyobraźni twórczej w okresie przedszkolnym. Eksperymentalne badania stymulowania wyobraźni twórczej z wykorzystaniem bajek i ekspresji plastycznej* [w:] J. Łaszczyk, M. Jabłonowska (red.). *Uczeń zdolny wyzwaniem dla współczesnej edukacji*, APS, Warszawa, 2008
- [2] Jąder, M. *Efektywne i atrakcyjne metody pracy z dziećmi*, Impuls, Kraków, 2010
- [3] Jąder, M. *Efektywne i atrakcyjne metody pracy z dziećmi*, Impuls, Kraków, 2010
- [4] Gniewkowski, W., Olszewska, I., *Metody twórcze w interpretacji Rudolfa Labana i Karola Orffa*, *Wychowanie w Przedszkolu* nr 5 (397), 1983
- [5] Dziedziewicz, D, *Wpływ bajki na rozwój wyobraźni twórczej w okresie przedszkolnym. Eksperymentalne badania stymulowania wyobraźni twórczej z wykorzystaniem bajek i ekspresji plastycznej* [w:] J. Łaszczyk, M. Jabłonowska (red.). *Uczeń zdolny wyzwaniem dla współczesnej edukacji*, APS, Warszawa, 2008
- [6] Neelands, J, *Drama as Creative Learning* [w:] Sefton-Green, J, Thomson, P, Bresler, L. and Jones K. *Routledge International Handbook of Creative Learning*, Routledge, London, 2011
- [7] Neelands, J, *Drama as Creative Learning* [w:] Sefton-Green, J, Thomson, P, Bresler, L. and Jones K. *Routledge International Handbook of Creative Learning*, Routledge, London, 2011
- [8] Manville, C., *Teatr w przedszkolu*. Palatum, Łódź, 2009.
- [9] Neelands, J, *Drama as Creative Learning* [w:] Sefton-Green, J, Thomson, P, Bresler, L. and Jones K. *Routledge International Handbook of Creative Learning*, Routledge, London, 2011
- [10] Królicza, M. *Drama i Happening w edukacji przedszkolnej*, Impuls, Kraków, 2009
- [11] Jagiełło - Rusiłowski, A,(red). *Drama jako poruszający dialog*. Stowarzyszenie Integracji Humanistycznej MOST, Gdańsk, 2010; Gudro, M, *Drama w szkole podstawowej: lekcje języka polskiego - materiały metodyczne*, CODN, Warszawa, 2000; Dziedzic, A, *Drama a wychowanie*,

CODN, Warszawa, 2000; Bargielska, A, *Drama w czytaniu tekstów kultury*, maszynopis niepublikowany

[12] Informacja własna

[13] Manville, C., *Teatr w przedszkolu*. Palatum, Łódź, 2009.